

DOI: 10.26565/2310-9513-2025-21-18
УДК 338.48-6:78](477)

МУЗИЧНА СПАДЩИНА ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ТУРИСТИЧНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ

Гапоненко Ганна Ігорівна

канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри світової політики,
дипломатії та туристичного бізнесу
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, Україна, 61022
e-mail: a.i.gaponenko@karazin.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8998-4795>

Новікова Дарина Олегівна

студентка
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
майдан Свободи, 4, м. Харків, Україна, 61022
e-mail: novikova2021utm12@student.karazin.ua

Стаття присвячена аналізу музичної спадщини як чинника формування туристичної привабливості України в умовах зростання значущості культурного туризму як інструменту сталого розвитку. У центрі дослідження – вивчення потенціалу музичного надбання як вагомого ресурсу нематеріальної культурної спадщини, здатного стимулювати інтерес до українських туристичних дестинацій і сприяти збереженню культурної ідентичності. Предмет дослідження – музична спадщина України в контексті її інтеграції в сучасні туристичні практики та формування стратегії розвитку туристичної привабливості на основі автентичного культурного досвіду. Мета дослідження – визначення перспектив розвитку туристичної привабливості України через популяризацію музичної спадщини, зокрема вивчення її потенціалу як важливої складової туризму. Методологія дослідження ґрунтується на міждисциплінарному підході, що поєднує методи культурологічного, туризмознавчого, соціологічного та системного аналізу. Здійснено контент-аналіз нормативно-правових джерел, аналітичних звітів та наукових публікацій, а також розроблено концептуальну модель інтеграції музичної спадщини в туристичний простір. Результати дослідження. У ході дослідження з'ясовано, що музична спадщина, як одна з найвиразніших форм національної ідентичності, володіє потужним потенціалом для активізації туристичної діяльності, особливо в умовах підвищеного інтересу до культурної автентики. Водночас виявлено відсутність системного підходу до використання музичного ресурсу в туристичній сфері України, що ускладнює формування цілісної політики в цьому напрямі. Висновки. Запропонована концептуальна модель виступає аналітичним інструментом для виявлення ключових механізмів, через які музична спадщина може стати каталізатором підвищення туристичної привабливості країни. Такий підхід дозволяє не лише посилити культурну цінність туристичних продуктів, а й забезпечити соціально-економічні вигоди, сприяти збереженню національної спадщини та розширити можливості міжнародної культурної комунікації.

Ключові слова: культурна спадщина, нематеріальна культурна спадщина, музична спадщина України, туристична привабливість.

Як цитувати: Гапоненко Г.І., Новікова Д.О. Музична спадщина як чинник формування туристичної привабливості України. *Вісник ХНУ імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2025. № 21. С. 161–177. DOI: <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2025-21-18>

In cites: Haponenko H., Novikova D. (2025) Musical Heritage as a Factor in Shaping Ukraine's Tourist Appeal. *The Journal of V. N. Karazin Kharkiv National University. Series International Relations. Economics. Country Studies. Tourism*, (21), 161–177. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2025-21-18> (in Ukrainian)

Постановка проблеми. Туристична привабливість є багатокомпонентною характеристикою, яка визначається не лише наявністю цікавих ресурсів, а й здатністю регіону забезпечити повноцінний туристичний досвід. Її структура охоплює як об'єктивні показники (ресурсна забезпеченість, інфраструктура, рівень сервісу), так і суб'єктивні чинники (імідж, емоційна привабливість, культурна ідентичність). Розуміння сутності цього поняття дозволяє більш цілеспрямовано розробляти туристичні продукти, адаптовані до потреб різних цільових аудиторій.

По своїй суті, туристична привабливість визначається як наявність у території туристичного потенціалу, використання якого забезпечує оптимальне туристичне та рекреаційне навантаження, збереження природних і культурних ресурсів та досягнення соціально-економічного ефекту без шкоди екологічній рівновазі [7].

Але потрібно зазначити, що туристична привабливість сучасних дестинацій дедалі більше визначається не лише природними ресурсами чи інфраструктурою, а насамперед наявністю унікальної культурної спадщини, яка формує глибокий зміст подорожі. Культурна спадщина – зокрема нематеріальні її форми, як-от музика, традиції, мова чи обряди – виконує роль ідентифікаційного коду території, що дозволяє туристам відчувати автентичність, зануритися в локальну історію та культурний контекст. Таким чином, вона перетворюється на ключовий чинник формування емоційної привабливості дестинації, посилюючи її конкурентоспроможність на глобальному туристичному ринку.

Культурна спадщина є основним елементом, що визначає ідентичність кожного народу, відображаючи його місце, роль та внесок у світову цивілізацію. Ознайомлення з культурними досягненнями минулих поколінь і можливість доступу до них сприяють гармонійному розвитку індивіда як члена суспільства, а також допомагають зрозуміти багатство світу та важливість мирного співіснування і толерантності. В туризмі культурна спадщина виконує важливу роль, адже вона є не лише об'єктом пізнання, але й стимулом для розвитку туристичних маршрутів і створення незабутніх вражень для мандрівників [12].

Сутність культурної спадщини полягає в накопиченні та передачі цінних матеріальних і нематеріальних елементів, які відображають історію, традиції, цінності та ідентичність певного народу чи суспільства [12]. Культурна спадщина є важливим елементом, який сприяє розвитку туристичної індустрії та туризму в цілому, оскільки вона створює унікальну ідентичність для певної території. Вона дозволяє сформулювати конкурентні переваги для туристичних напрямків завдяки своїй матеріальній і нематеріальній складовій.

Відповідно Закону України «Про охорону культурної спадщини» [1], структура компонентів культурної спадщини наведена на рис. 1.

Матеріальна спадщина включає архітектурні пам'ятки, музеї, рукописи, релігійні святині, побутові предмети, образотворче мистецтво, антикваріат та технічні досягнення, що відображають культурний та технологічний прогрес певної епохи.

Нематеріальна спадщина включає культурні аспекти, що передаються через усні традиції, ритуали, фольклор, музику, танці, мову та звичаї. Цей аспект спадщини є менш конкретним, але так само важливим для збереження культурної ідентичності та розвитку суспільства.

У таблиці 1 зазначені основні аспекти ролі культурної спадщини у розвитку туризму.

Ця багатогранність підкреслює важливість подальшої інтеграції культурної спадщини у стратегії розвитку туризму як на локальному, так і на глобальному рівнях.

За даними ЮНЕСКО, нематеріальна культурна спадщина, до якої належить музична спадщина, є важливим фактором збереження національної ідентичності. 06.03.2008 року був підписаний Закон України «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини» [2]. Станом на сьогодні в Україні нараховується п'ять об'єктів, що входять до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, а саме:

- Петриківський розпис – було внесено у 2013 році, як унікальне явище українського орнаментального народного мистецтва.

- Козацькі пісні Дніпропетровщини – внесено у 2016 році, як ті, що потребують негайної охорони.

- Традиція косівської розписної кераміки – внесено у 2019 році, як феноменальну традицію.

- Орнек, кримськотатарський орнамент і знання про нього – додано у 2021 році, як унікальну складову культурної ідентичності кримськотатарського народу

- Культура приготування українського борщу – включена до списку у 2022 році, як та, що потребує термінової охорони.

В свою чергу, музика, як і інші культурні продукти, дозволяє глибше зануритися в традиції та унікальність місцевих спільнот, а також служить важливим інструментом у формуванні культурної ідентичності. До музичної спадщини відносяться:

- Музичні жанри та стилі, які виникли в певному регіоні та мають особливу культурну значущість (наприклад, джаз, опера, народна музика).

- Виконавське мистецтво: концерти, фестивалі, фольклорні заходи, які відображають місцеві традиції та стилі виконання.

- Історичні музичні об'єкти, такі як музеї, театри, концерти, архіви, а також пам'ятники, пов'язані з відомими композиторами або музикантами.

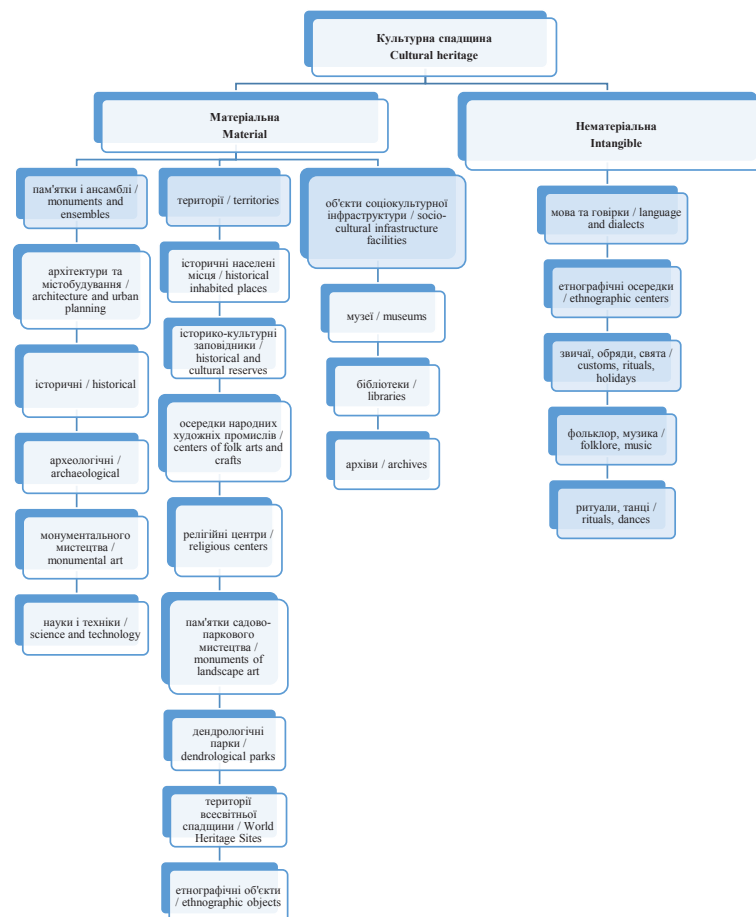

Рис. 1. Структура елементів культурної спадщини
Складено авторами за джерелом: [1]
Fig. 1. Structure of cultural heritage elements
Compiled by the authors based on the source: [1]

Основні напрями впливу культурної спадщини на розвиток туризму

Таблиця 1

Table 1

Main areas of influence of cultural heritage on tourism development

Напрямок впливу Direction of influence	Коротка характеристика Brief description
Зростання туристичної привабливості Increasing tourist attractiveness	Історичні пам'ятки, національні традиції, фестивалі та реліктові об'єкти виступають рушіями туристичного інтересу та стимулюють вибір дестинації для подорожі. Historical monuments, national traditions, festivals and relic sites act as drivers of tourist interest and stimulate the choice of a travel destination.
Створення автентичного туристичного досвіду Creating an authentic tourist experience	Унікальні елементи культури формують ексклюзивний туристичний продукт, який приваблює мандрівників, що прагнуть глибшого знайомства з місцевою ідентичністю. Unique elements of culture form an exclusive tourist product that attracts travelers seeking a deeper acquaintance with the local identity.
Підтримка місцевої економіки Supporting the local economy	Культурно-орієнтований туризм активізує підприємницьку діяльність, розширює зайнятість, збільшує доходи громад і стимулює інвестування в інфраструктуру. Culturally-oriented tourism activates entrepreneurial activity, expands employment, increases community incomes and stimulates investment in infrastructure.
Формування позитивного міжнародного іміджу країни Forming a positive international image of the country	Завдяки культурним надбанням, зокрема тим, що перебувають під охороною ЮНЕСКО, країна посилює свою впізнаваність та привабливість на світовому туристичному ринку. Thanks to cultural heritage, in particular those protected by UNESCO, the country increases its recognition and attractiveness in the global tourism market.
Поглиблення міжкультурної комунікації Deepening intercultural communication	Культурний туризм забезпечує обмін знаннями, поглядами та цінностями між представниками різних країн, сприяючи міжетнічному порозумінню та культурній дипломатії. Cultural tourism ensures the exchange of knowledge, views and values between representatives of different countries, promoting interethnic understanding and cultural diplomacy.

Складено авторами за джерелами: [5; 8; 28]
Compiled by the authors based on sources: [5; 8; 28]

– Музичні фестивалі та заходи, які привертають туристів з усього світу та є важливою складовою туристичних маршрутів.

Музична спадщина, як частина культурного туризму, має значний вплив на міжнародні туристичні потоки. Згідно з опитуваннями, музичні фестивалі та події є одними з найбільш популярних туристичних продуктів в усій Європі, включаючи Україну. Так, понад 30% туристів, обирають країни для відвідування саме через багату музичну спадщину.

Аналіз останніх наукових досліджень. Питання розвитку туристичної привабливості destinations через популяризацію музичної спадщини привертає увагу як українських, так і зарубіжних науковців, адже інтеграція культурних елементів у туристичні продукти є дієвим механізмом посилення регіональної ідентичності та сталого розвитку туризму. Значний внесок у розвиток цього напрямку зробила Л. П. Корній, яка зосереджується на джерелознавчих аспектах української духовної музики XVII–XVIII століть та її ролі у формуванні національної ідентичності. Л. Ф. Мелько досліджує нематеріальну музичну спадщину як чинник туристичної привабливості, наголошуючи на її потенціалі в межах просвітницьких та волонтерських ініціатив, зокрема у форматі спадщини ЮНЕСКО. М. Хохлов розглядає виклики і перспективи збереження музичної культурної спадщини під час воєнного стану, акцентуючи на важливості її популяризації у туристичному дискурсі. Ці дослідження формують методологічне підґрунтя для подальших розвідок у сфері інтеграції музичної спадщини в стратегії культурного туризму України.

В зарубіжному академічному дискурсі провідними є праці Річарда Батлера, автора моделі циклічного розвитку туристичних destination, Елі Коена, що досліджує комодифікацію культурної спадщини в контексті туризму, та Алісон Макінтош, яка акцентує увагу на автентичності й туристичному досвіді у споживанні культурних практик. Ці дослідження створюють теоретичну основу для розуміння того, як музична спадщина може стати не лише інструментом культурної дипломатії, а й каталізатором соціально-економічного розвитку туристичних територій.

Мета дослідження – визначення перспектив розвитку туристичної привабливості України через популяризацію музичної спадщини, зокрема вивчення її потенціалу як важливої складової туризму.

Виклад основного матеріалу. Музична спадщина України має давнє історичне підґрунтя та вирізняється винятковим багатством і різноманітністю. Упродовж століть вона розвивалася під впливом як власних традицій, так і зовнішніх культурних чинників, зокрема культурних зв'язків із європейськими країнами [23].

Поетичний і музичний талант українського народу сприяв високому рівню розвитку

професійної музично-пісенної творчості. Українська музика відігравала важливу роль у формуванні національної ідентичності. Вона супроводжувала історичні події, революційні рухи та культурні зміни. Наприклад, козацькі думи стали важливим елементом національної самосвідомості в період Гетьманщини, а пісні часів Української революції 1917–1921 років набули символічного значення.

У період кін. XIX – поч. XX ст. народна пісня привернула особливу увагу науковців і митців: розпочалося активне збирання музичного фольклору, а композитори все частіше використовували його у своїх творах [3].

Ключову роль у розвитку української культури відігравали видатні театральні діячі, серед яких М. Кропивницький, М. Заньковецька, П. Саксаганський, М. Садovsky, а також композитори М. Лисенко, М. Леонтович, С. Людкевич, Я. Степовий та інші. У таблиці 2 зазначено видатних українських діячів музичної та театральної культури: міста творчості та ключові твори, що популяризували національну спадщину.

Музика була невід'ємною частиною життя народу, відображаючи його традиції, побут і прагнення до соціальної та національної свободи. Вона глибоко вкоренилася в народній творчості, а пісенна культура охоплювала як міське, так і сільське населення.

Пісенний репертуар відзначався жанровим різноманіттям: ліричні й жартівливі пісні, канти, романси виконувалися як сольні, так і у дуетах або хорових колективах, супроводжуючись грою на бандурі, скрипці, гітарі, а подекуди й на фортепіано. Багато творів авторського походження з часом набували статусу народних, серед яких – «Там, де Ятрань круто в'ється», «Чи я в лузі не калина була», «Дівчино, рибчино, серденько моє» тощо. У вищих суспільних колах, поряд з українськими мелодіями, популярністю користувалися також французькі та італійські романси й пісні [6].

Значний внесок у розвиток жанрово-стильової різноманітності української музичної культури зробив Микола Лисенко – видатний композитор, піаніст, хоровий диригент, фольклорист, музикознавець і педагог, засновник професійної музичної школи. Композитор наголошував: «Ми стоїмо на не розробленому ґрунті, де здебільшого збирач ходить напромацки, розшукуючи правильне, нащовхуючись іноді на сумнівне, виняткове, – діє зчаста в сфері здогадів, незнання, припущень. Не можна водночас не визнавати з сумом, що прогалина в збиранні звукового матеріалу у нас надто відчутна ...Сама справа музичної етнографії у нас до останнього часу перебувала в руках малопідготовлених дилетантів, чужих народній пісні духом, школою й самою народністю» [6].

Таблиця 2

Видатні діячі української музичної та театральної культури: географія творчості та внесок у популяризацію спадщини

Table 2

Outstanding figures of Ukrainian musical and theatrical culture: geography of creativity and contribution to the popularization of heritage

Ім'я діяча Name of the figure	Місто життя та творчості City of life and creativity	Ключові твори або здобутки Key works or achievements
Микола Кропивницький Mykola Kropyvnytskyi	Єлисаветград (нині Кропивницький), Київ, Харків Yelisavetgrad (now Kropyvnytskyi), Kyiv, Kharkiv	Засновник українського професійного театру, автор драм і водевілів з піснями («Дай серцю волю, заведе в неволю»). Founder of Ukrainian professional theater, author of dramas and vaudevilles with songs («Give the heart freedom, lead it into bondage»).
Марія Заньковецька Maria Zankovetska	Ніжин, Київ, Львів Nizhyn, Kyiv, Lviv	Видатна драматична акторка, популяризувала українську народну пісню через театральну гру, виступала у виставах з музикою. Outstanding dramatic actress, popularized Ukrainian folk song through theatrical play, performed in performances with music.
Панас Саксаганський Panas Saksaganskyi	Кам'янець, Київ, Львів Kamyanets, Kyiv, Lviv	Актор і режисер, який просував фольклорну пісню в театрі, учасник «театру корифеїв». Actor and director, who promoted folk song in the theater, participant of the «Theater of the Luminaries».
Микола Садовський Mykola Sadovskyi	Київ, Полтава, Одеса Kyiv, Poltava, Odesa	Організатор першого стаціонарного українського театру, активно використовував музику у виставах; брат Івана Карпенка-Карого. Organizer of the first stationary Ukrainian theater, actively used music in performances; brother of Ivan Karpenko-Kary.
Микола Лисенко Mykola Lysenko	Полтава, Київ, Харків Poltava, Kyiv, Kharkiv	Основоположник української класичної музики. Твори: «Тарас Бульба», «Наталка Полтавка», «Молитва за Україну». Founder of Ukrainian classical music. Works: «Taras Bulba», «Natalka Poltavka», «Prayer for Ukraine».
Микола Леонтович Mykola Leontovych	Поділля (с. Марківка), Кам'янець-Подільський Podillia (village Markivka), Kamyanets-Podilskyi	Автор «Щедрика» – українського музичного символу у світі, засновник школи хорової мініатюри. Author of «Shchedryk» - a Ukrainian musical symbol in the world, founder of the school of choral miniature.
Станіслав Людкевич Stanislav Lyudkevych	Львів, Дрогобич Lviv, Drohobych	Композитор і фольклорист. Твори: кантата «Кавказ» на слова Шевченка, симфонічні обробки народних пісень. Composer and folklorist. Works: cantata «Caucasus» to the words of Shevchenko, symphonic arrangements of folk songs.
Яків Степовий Yakiv Stepovy	Харків, Київ Kharkiv, Kyiv	Представник українського імпресіонізму. Автор романсів, обробок народних пісень, хорових мініатюр. Representative of Ukrainian impressionism. Author of romances, arrangements of folk songs, and choral miniatures.

Складено авторами за джерелами: [9; 15; 17; 19]
Compiled by the authors based on sources: [9; 15; 17; 19]

Внаслідок багаторічної праці зі збору та дослідження народної музики Лисенко опублікував понад 500 зразків українського фольклору. Його роботи включають не лише обробки для одноголосного й хорового виконання, а й адаптації для інструментального супроводу. Найвідомішими операми є: «Тарас Бульба», «Різдвяна ніч», «Утоплена», «Наталка Полтавка», «Енеїда», дитячі опери «Коза-дереза», «Пан Коцький», «Зима і Весна».

Музичне мистецтво України XIX століття відзначилося появою та розвитком цього жанру, що стало можливим, зокрема, завдяки відкриттю в Києві оперного театру у 1867 році (нині – Національна опера України). Важливою подією в історії української оперної культури стало створення першої національної опери «Запорожець за Дунаєм» (1862), композитора Семена Гулак-Артемовського.

Протягом досліджуваного періоду, особливо у XX столітті, українська музична культура розвивалася

не лише на території України, а й за її межами. Раніше складна соціально-політична ситуація в країні ускладнювала вивчення та наукове осмислення культурних процесів серед національної еміграції, але з розвитком сучасного українського суспільства це стало можливим. Особливо вражає полістилістичний підхід композиторів діаспори, представників імпресіонізму, експресіонізму, неоромантизму, неокласицизму та інших напрямів модернізму кінця XIX – початку XX століття. Однією з характерних рис композиторського стилю митців еміграції є багатоджерельність – співіснування різних жанрово-інтонаційних та історико-стильових шарів. Популярними серед українських композиторів зарубіжжя стали пісенно-хорові твори та інструментальні композиції (для фортепіано, скрипки, бандури), що зумовлено як умовами життя, так і вподобаннями публіки. Окрім того, митці працювали й у масштабних формах, таких як ораторії, опери та симфонії (рис. 2).

Рис. 2. Основні жанри творчості композиторів української еміграції

Складено авторами за джерелами: [9; 15; 19]

Fig. 2. Main genres of Ukrainian emigration composers

Compiled by the authors based on sources: [9; 15; 19]

Таблиця 2

Композитори західноукраїнської школи: культурні центри та твори, що зміцнили українську музичну традицію

Table 2

Composers of the Western Ukrainian School: Cultural Centers and Works That Strengthened the Ukrainian Musical Tradition

Автор Author	Місто життя і творчості City of life and creativity	Твори / діяльність, що сприяли популяризації музичної спадщини України Works / activities that contributed to the popularization of the musical heritage of Ukraine
Станіслав Людкевич Stanislav Lyudkevich	Львів, Дрогобич Lviv, Drohobych	Кантата «Кавказ» на слова Т. Шевченка, симфонічні поеми, обробки народних пісень, активна музично-освітня діяльність. Cantata «Caucasus» to the words of T. Shevchenko, symphonic poems, arrangements of folk songs, active musical and educational activities.
Василь Барвінський Vasyl Barvinsky	Тернопіль, Львів Ternopil, Lviv	Романс «Ой не шуми, луже», фортепіанні мініатюри, хори на народні тексти; перший український композитор, твори якого видавались у Західній Європі. Romance «Oh, don't make noise, puddle», piano miniatures, choirs on folk texts; the first Ukrainian composer whose works were published in Western Europe.
Нестор Нижанківський Nestor Nyzhankivsky	Стрий, Львів Stry, Lviv	Організація музичних шкіл, хорові твори («Колядка», «Щедрівка»), диригентська діяльність. Organization of music schools, choral works («Kolyadka», «Shchedrivka»), conducting activities.
Микола Колееса Mykola Kolessa	Львів Lviv	Симфонічна сюїта «Українська», вокальні цикли на слова Шевченка, засновник Львівської диригентської школи. Symphonic suite «Ukrainian», vocal cycles to the words of Shevchenko, founder of the Lviv Conducting School.
Антін Рудницький Antin Rudnysky	Львів, еміграція: США, Канада Lviv, emigration: USA, Canada	Автор симфоній, концертів, викладав українську музику в діаспорі, організатор музичного життя в Нью-Йорку та Торонто. Author of symphonies, concerts, taught Ukrainian music in the diaspora, organizer of musical life in New York and Toronto.
Роман Придаткевич Roman Prydatkevich	Львів, Відень Lviv, Vienna	Менш відомий, проте активно розвивав камерну музику, адаптував українські фольклорні теми в інструментальній музиці. Less well-known, but actively developed chamber music, adapted Ukrainian folklore themes in instrumental music.
Ярослав Барнич Yaroslav Barnych	Станіславів (нині Івано-Франківськ), Львів, США Stanislaviv (now Ivano-Frankivsk), Lviv, USA	Оперета «Гуцулка Ксеня», обробки гуцульських і бойківських пісень; емігрував до США, де продовжив роботу з хором. Operetta «Hutsulka Ksenya», arrangements of Hutsul and Boyko songs; emigrated to the USA, where he continued working with the choir.

Складено авторами за джерелами: [9; 15; 19]

Compiled by the authors based on sources: [9; 15; 19]

На початку XX століття в західній частині України сформувалась нова хвиля українських композиторів, серед яких були С. Людкевич, В. Барвінський, Н. Нижанківський, М. Колесса, А. Рудницький, Р. Придаткевич, Я. Барнич та інші. Вони значно поглибили й зміцнили основи професіоналізму в українській музиці. Багато представників цього покоління через різні соціальні катастрофи емігрували на Захід, де продовжували свою плідну творчість. У таблиці 2 зазначено представників західноукраїнської композиторської школи: міста творчості та твори, що популяризували музичну спадщину.

Західна діаспора зробила величезний внесок у збереження української духовної хорової музики, яка на батьківщині була під забороною впродовж десятиліть. Музика української діаспори стала важливим чинником збереження етнічної ідентичності українців, вона є невід'ємною частиною української національної музичної культури, важливим елементом розвитку й збереження окремих жанрів, що були заборонені на рідних землях під час тоталітарного режиму.

Значний вплив на розширення жанрово-тематичного та стилістичного різноманіття музичних творів мали тісні зв'язки композиторів з літературним середовищем. Звернення до творчості видатних українських поетів сприяло не лише загостренню громадянської тематики, а й виникненню різноманітних ліричних образів.

У часи Першої світової війни виникають пісні, що стали символом стрілецького руху, відображаючи національно-визвольні прагнення на західноукраїнських землях. Одним із авторів пісень для січових стрільців був І. Франко.

Музично-театральна культура Львова має багаті традиції, і однією з важливих віх стало відкриття приватного міського театру С. Скарбека в 1842 році, який був одним з найбільших в Європі. Зараз у цьому приміщенні розташований театр ім. М. Заньковецької.

Професійні музиканти в основному зверталися до народної тематики, створюючи обробки народних пісень, які виконувалися аматорами на народних інструментах, таких як кобза, бандура, цимбали, скрипка, ліра та інші. На початку XX століття в українській музиці з'явилися перші симфонічні та камерно-інструментальні твори, автори яких включають І. Вітківського, А. Галенковського, І. та О. Лизогубів.

Розвиток професійної музичної освіти в Україні був підтриманий відкриттям консерваторій у Києві, Одесі та Харкові в 1913 році. Також почали діяти музично-драматичні театри, зокрема Одеський Український музично-драматичний театр (1903) та Харківський театр опери і балету (1925).

Отже, музична спадщина України, відображаючи багатство народної творчості та глибокий зв'язок із соціальними та національними процесами,

розвивалася в контексті основних жанрів та стилів, що стали важливими складовими професійного музичного мистецтва. Наприкінці XIX – на початку XX століття відбулися значні зміни в українській музиці: нові жанри, такі як гімни, веснянки та міська пісенна лірика, збагачували народну спадщину, що посилювало соціальний протест і демократичні настрої. Опера та професійна музика продовжили зміцнювати національні традиції, що стало основою для створення української композиторської школи. Вся ця музична еволюція тісно пов'язана з боротьбою українського народу за своє національне і соціальне визволення, що визначило історичне значення цих музичних форм та жанрів у культурному розвитку України [3].

Музична спадщина України із роками все більше інтегрується у сучасні туристичні продукти. Завдяки своїй видовищності, інтерактивності та здатності об'єднувати громади, музичні події стали потужним інструментом приваблення як внутрішніх, так і іноземних туристів. Зокрема, фестивалі народної музики, фольклору, етномузики й кобзарства створюють платформу для відтворення традиційного українського музичного мистецтва в автентичному середовищі. Вони проходять у різних куточках України – від великих міст до сільських територій, популяризуючи регіональні особливості музичної культури.

У таблиці 3 наведені найвідоміші народні та фольклорні музичні фестивалі України за роками проведення та регіонами.

За даними Міністерства культури та інформаційної політики України, до повномасштабного вторгнення в Україну щорічно проводилося понад 600 фестивалів, з яких близько 200 мали музичну складову, і приблизно 50–70 були суто фольклорними або етномузичними. У 2024 році, попри складну безпекову ситуацію, в Україні відбулося близько 120 культурних фестивалів, переважно в західних регіонах (Львівська, Івано-Франківська, Закарпатська, Тернопільська області), які частково заміщують подієвий туризм у центрі та на сході. (рис. 3).

У динаміці кількості етно- та фольклорних фестивалів в Україні 2014–2018 спостерігається поступове зростання кількості фестивалів, досягнувши піку у 2018 році, що свідчило про зростаючий інтерес до етнокультури та фольклору серед населення, а також активну організаторську діяльність у цей період. Починаючи з 2019 року, настає спад, особливо різкий у 2020 році, це пов'язано з пандемією COVID-19, яка спричинила обмеження на масові заходи та подорожі.

У 2021 кількість фестивалів частково відновлюється, що є результатом адаптації організаторів до нових умов (наприклад, проведення заходів на відкритому повітрі або у змішаному форматі). У 2022 спостерігається найнижчий показник за весь

Таблиця 3

Найвідоміші народні та фольклорні музичні фестивалі України за роками проведення та регіонами

Table 3

The most famous folk and folklore music festivals in Ukraine by year and region

Назва фестивалю Festival name	Опис Description	Місце проведення Venue	Роки Years
Atlas Weekend	Великий музичний фестиваль large music festival	Київ Kyiv	3 2015
Carpathian Alliance Metal Festival	Блек/фолк/паган-метал фестиваль black/folk/pagan metal festival	Славське Львівська область на вершині однієї з гір у Карпатах Slavske Lviv region on the top of one of the mountains in the Carpathians	3 2010
Folk Pagan Fest	Фестиваль важкої музики (паган-метал, блек-метал, фолк-метал) heavy music festival (pagan metal, black metal, folk metal)	Київ Kyiv	2008, 2010
Fort.Missia	Літературно-музичний фестиваль literary and music festival	Поповичі Львівська область Porovichy Lviv region	3 2009
Lesia Grand Fest	Фестиваль Лесі Українки на Батьківщина поетеси Lesia Ukrainka festival in the poetess's homeland	Новоград-Волинський Житомирська область Novograd-Volynskiy Zhytomyr region	3 2011
Respublica	Фестиваль музики та стрит-арту music and street art festival	Кам'янець, Хмельницька область Kamyanets, Khmelnytskyi region	з 2011
Woodstock Україна	Великий міжнародний музичний фестиваль large international music festival	м. Городок Львівська область Gorodok city Lviv region	з 2013
Альтернатива	Фестиваль незалежної музики independent music festival	Львів Lviv	1994-1995, 2003
Арт-Домінанта	Міжнародний конкурс виконавців на народних інструментах International competition of performers on folk instruments	Харків Kharkiv	3 2013
Байда	Фестиваль-конкурс козацької пісні Cossack song festival-competition	Тернопіль та інші міста області Ternopil and other cities of the region	3 2001
Бандерштат	Фестиваль патріотичної музики patriotic music festival	різні міста Волинська область various cities Volyn region	3 2007, навесні
Березів Бандер Фест	Патріотичний етно-рок фестиваль Patriotic ethno-rock festival	Вижній Березів Івано-Франківська область Vyzhny Bereziv Ivano-Frankivsk region	3 2015
Великдень у Космачі	Фольклорно-музичний фестиваль folklore and music festival	Космач Івано-Франківська область Kosmach Ivano-Frankivsk region	Щорічно з 2007-2021
Вінграновський ART FEST	Культурно-мистецький фестиваль cultural and art festival	Первомайськ Миколаївська область Pervomaisk Mykolaiv region	3 2023
Гребінчині вечорниці	Міжнародний фестиваль культури International culture festival	с.Мар'янівка-м.Гребінка-м.Київ Maryanivka village-Hrebinka city-Kyiv city	3 2017
День Незалежності з Махном	Літературно-музичний фестиваль literary and music festival	Гуляйполе Запорізька область Hulyaipole Zaporizhzhya region	2006-2009
Коловорот	Фестиваль важкої музики націоналістичного та язичницького напрямку (НСБМ/паган-метал) festival of heavy music of nationalist and pagan direction (NSBM/pagan metal)	Харків Kharkiv	1998-2010, 2017
Коляда на Майзлях	Міжнародний Різдвяний фестиваль колядок та щедрівок International Christmas festival of carols and schedrivok ethnic music festival	Івано-Франківськ Ivano-Frankivsk	3 2010

Продовження табл. 3

Країна Мрій	Фестиваль етнічної музики ethnic music festival	Київ Kyiv	3 2004
Львівська Забава	Фестиваль української музики Ukrainian music festival	Львів Lviv	3 2013
Мазепа-Фест	Фестиваль етно-рокової музики ethno-rock music festival	Полтава Poltava	3 2003
Млиноманія	Фольк-рок фестиваль folk-rock festival	Печера Вінницька область Pechera Vinnytsia region	3 2007
Південь	Фестиваль рідної музики native music festival	Одеса Odesa	3 2015
Підкамінь	Фестиваль сучасної етномузики modern ethno music festival	Підкамінь Львівська область Pidkamin Lviv region	3 2007
Українська пісня	Фестиваль національного телепроєкту «Українська пісня / Ukrainian Song Project»	Львів Lviv	3 2016, серпень
Франко Фест	Фестиваль, присвячений Івану Франку; складається з трьох сцен: музичної, літературно-мистецької та фольклорної festival dedicated to Ivan Franko; consists of three stages: musical, literary and artistic and folklore	Нагуєвичі Львівська область Nahuyevychi Lviv region	2012
Черемош-Фест	Етнофестиваль гуцульської культури й музики, еко- туристичний фестиваль в Карпатах Ethnofestival of Hutsul culture and music, eco-tourism festival in the Carpathians	урочище Запідок, с. Верхній Ясенів Івано- Франківської області Zapidok tract, village Verkhniy Yaseniv, Ivano- Frankivsk region	3 2013
Шешори	Український міжнародний фестиваль етнічної музики та ленд-арту. Його наступником є фестиваль Арт-Поле Ukrainian international festival of ethnic music and land art. Its successor is the Art-Polye festival	Шешори, Івано-Франківська область Воробіївка, Вінницька область Sheshory, Ivano-Frankivsk region Vorobyivka, Vinnytsia region	2003-2006 2007-2008
Ше.Fest (Шефест)	Фестиваль Тараса Шевченка на Батьківщині поета, художника та громадянина Taras Shevchenko festival in the homeland of the poet, artist and citizen	с. Моринці (Черкащина) Moryntsi village (Cherkashchyna region)	3 2014

Складено авторами за джерелами: [11; 16; 21]

Compiled by the authors based on sources: [11; 16; 21]

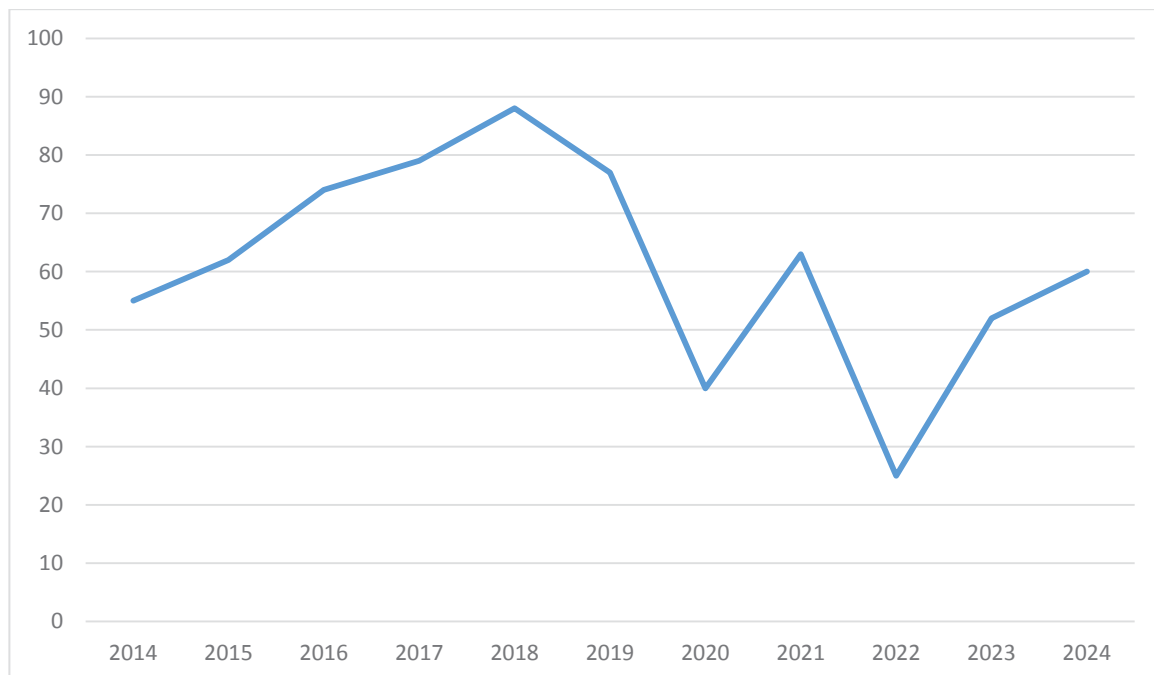

Рис. 3. Динаміка кількості етно- та фольклорних фестивалів в Україні по роках
Складено автором за джерелами: [14; 26].

Fig. 3. Dynamics of the number of ethno- and folklore festivals in Ukraine by year
Compiled by the author based on sources: [14; 26]

період, що пов'язано з повномасштабним вторгненням Росії в Україну у лютому 2022 року.

2023–2024 відбувається поступове відновлення фестивальної активності, це свідчить про повернення інтересу до культурних подій, зростання ініціатив у сфері туризму та культурного відродження.

Для кращого розуміння географічного розподілу музичних фестивалів етнічного спрямування розглянемо, у яких регіонах України вони проводяться найчастіше (рис. 4).

Як видно з діаграми, найбільша кількість заходів припадає на Львівську та Івано-Франківську області, що зумовлено багатими етнографічними традиціями, розвиненим туристичним потенціалом та підтрим-

кою місцевих громад, також концентрація заходів припадає на Київ, Закарпатську область, Тернопільську та Харківську області. Інші регіони мають менш виражену активність у проведенні таких заходів.

Важливо зазначити, що музична спадщина України активно рекламується та просувається туроператорами та гідями, які пропонують спеціальні етнографічні тури, що можуть поєднувати участь у фестивалях, відвідування музеїв, ремісничих майстерень, концертів народної музики, дегустацій місцевої кухні, екскурсій на честь видатних музикантів, тощо.

У таблиці 4 наведені приклади використання та популяризації музичної спадщини у туризмі через

Таблиця 4

Туристичні маршрути, що інтегрують елементи музичної спадщини України

Table 4

Tourist routes integrating elements of Ukraine's musical heritage

Назва туру Tour name	Туроператор / Організатор Tour operator / Organizer	Регіон / Маршрут Region / Route	Музичне спрямування Musical direction	Тривалість, ціна Duration, price
Щедрик-тур	KrainaUa	Вінницька обл. (Брацлав, Вінниця, Марківка, Немирів, Тульчин), Фастів, Веприк Vinnytsia region (Bratslav, Vinnytsia, Markivka, Nemyriv, Tulchyn) Fastiv, Vepryk	Присвячено творчості Миколи Леонтовича – автора легендарного «Щедрика». Тур знайомить із історією створення пісні, місцями життя композитора та музеєм Кирила Стеценка – диригента, який поширював «Щедрика» за кордоном. Dedicated to the work of Mykola Leontovych - the author of the legendary «Shchedryk». The tour introduces the history of the song's creation, places of the composer's life and the museum of Kyrylo Stetsenko - the conductor who spread «Shchedryk» abroad.	2 дні, від 3830 грн 2 days, from 3830 UAH
Колодія величаймо – весну зустрічаймо!	Феєрія	Переяслав, Київська область Pereyaslav, Kyiv region	Знайомство з музично-обрядовими традиціями свята Колодія: виконання старовинних пісень, участь у театралізованих обрядах, народні танці та живий музичний супровід у стилі середньої Наддніпрянщини. Acquaintance with the musical and ritual traditions of the Kolodiy holiday: performing old songs, participating in theatrical rituals, folk dances and live musical accompaniment in the style of the central Dnieper region.	1 день, ціна уточнюється 1 day, price to be confirmed
Гуцульське Різдво у Карпатах	Феєрія	Карпати (Гуцульщина) Carpathians (Hutsul region)	Етнографічне занурення у гуцульські музичні традиції: колядування, вертепи, багатоголосі обрядові пісні, використання трембіти, цимбалів, скрипки у виконанні місцевих ансамблів. Ethnographic immersion in Hutsul musical traditions: caroling, nativity scenes, polyphonic ritual songs, the use of trembita, cymbals, and violin performed by local ensembles.	близько 3 днів, ціна уточнюється about 3 days, price to be confirmed
Слово. Музика. Дивовижні смаки	Київ – моє улюблене місто (гід Наталія Горбачова)	Житомирська область (с-ще Брусилів) Zhytomyr region (Brusyliv village)	Екскурсія присвячена постаті Кирила Стеценка – композитора, хорового диригента, засновника Республіканської капели. Тур розкриває роль української пісні як носія духовності та національної ідентичності. Також пропонується відвідування музею І.Огієнка – мовознавця, історика церкви, педагога, хорового диригента, громадського діяча, священника, засновника Республіканської капели УНР. The tour is dedicated to the figure of Kyrylo Stetsenko - composer, choir conductor, and founder of the Republican Chapel. The tour reveals the role of Ukrainian song as a carrier of spirituality and national identity. A visit to the museum of I. Ohienko - a linguist, church historian, teacher, choir conductor, public figure, priest, founder of the Republican Chapel of the UNR is also recommended.	1 день, ціна уточнюється 1 day, price to be confirmed

Складено авторами за матеріалами офіційних сайтів туроператорів та організаторів турів

Compiled by the authors based on materials from the official websites of tour operators and tour organizers

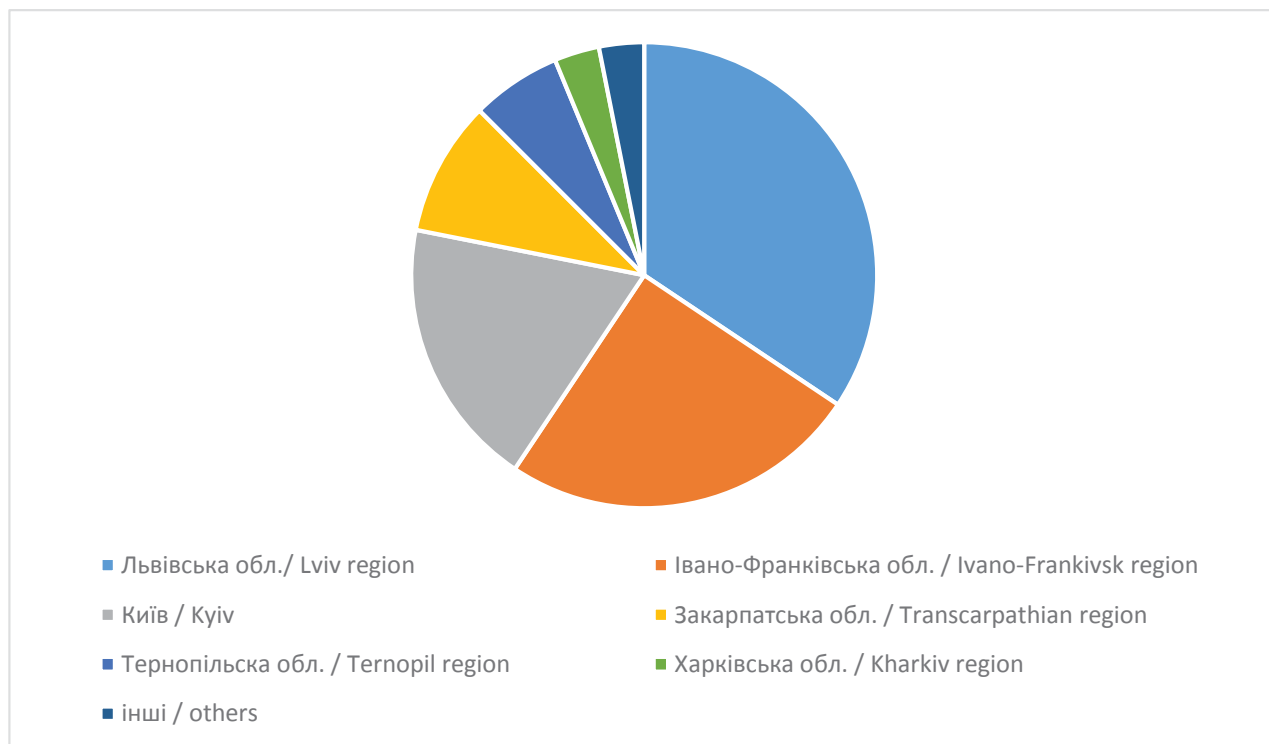

Рис. 4. Регіональний розподіл наймасштабніших музичних фестивалів народного та етнічного спрямування в Україні
Складено автором за джерелами: [14; 20]

Fig. 4. Regional distribution of the largest folk and ethnic music festivals in Ukraine
Compiled by the author based on sources: [14; 20]

авторські тури та туристичні маршрути. Окрім того музей театрального, музичного та кіномистецтва України пропонує екскурсії, у виставкові зали, що висвітлюють історію розвитку українського театру, музики та кінематографа. Особливу увагу привертає зала, де демонструються традиційні музичні інструменти з різних регіонів України, які належать до різних історичних епох. Адреса музею: вул. Лаврська, 9, корпус 26.

Також відомі ресторани, готелі та торговельні мережі використовують музичну спадщину як інструмент привертання туристів, покупців, тощо. Наприклад відома торговельна мережа «Сільпо» замовляє тістечко у Київського булочно-кондитерського комбінату, під назвою Тістечка БКК «Ой у лузі червона калина».

Окрім цього, пісня «Ой у лузі червона калина», яка у період повномасштабної війни з росією стала не лише національним гімном спротиву, а й емоційним музичним кодом єдності українців. Її мелодія і слова стали втіленням моральної сили, історичної пам'яті та віри у перемогу. З цією метою у 2022 році Національним банком України була випущена пам'ятна монета, присвячена саме цій пісні, яка уособлює авторську народну творчість, здатну пережити століття. Пісенна традиція в Україні – це більше, ніж мистецтво: це жива духовна біографія нації, у якій втілені цінності свободи, гідності, опору гно-

бленню, любові до Батьківщини та віковичного прагнення до волі. Від часу козаччини до сучасних фронтів ця пісня еволюціонувала, залишаючись живою ланкою між поколіннями борців за незалежність.

У меню відомої ресторації «Криївка» активно використовується культурна спадщина України, в свою чергу музична спадщина представлена у страві «Пструг печений «Від Сяну до Дону», що посиляє нас на повний текст гімну України.

На жаль, в умовах повномасштабної війни, попри величезний культурно-туристичний потенціал України, ми спостерігаємо значні втрати, зокрема у сфері матеріальної та нематеріальної культурної спадщини. Російська агресія спричинила безпрецедентні руйнування інфраструктури, яка пов'язана не лише з культурою, а й безпосередньо з туризмом.

Культурна сфера зазнала найбільших втрат за всю історію незалежної України. Для кожної нації саме культура є носієм ідентичності, пам'яті та самосвідомості, тому нищення музеїв, театрів, історичних пам'яток, а також мистецьких центрів є глибоко травматичним для всього українського суспільства.

Станом на 29 вересня 2023 року, за інформацією Міністерства культури та інформаційної політики України, пошкоджень або руйнувань зазнали щонайменше 1702 об'єкти культурної інфраструктури по всій країні. Найбільших втрат зазнали саме

клубні заклади – 841 установа, що становлять приблизно 49 % від загальної кількості постраждалих культурних об'єктів. Серед інших постраждалих установ – 601 бібліотека, 131 мистецький навчальний заклад, 99 музеїв і галерей, а також 30 театрів і філармоній (рис. 5).

Загалом, такі руйнування були зафіксовані на території 262 територіальних громад, що складає близько 17,8 % від загальної кількості громад в Україні. Найвищий відсоток ушкоджених громад зафіксовано у східних і південних регіонах країни (рис. 6).

Ці дані свідчать про масштабну загрозу знищення культурної спадщини та потребу в системному обліку, фіксації й відновленні об'єктів, які мають не лише матеріальну, а й велику духовну та історичну цінність для українського народу.

У зв'язку з цим особливого значення набувають ініціативи, спрямовані на відновлення об'єктів культурної спадщини, що мають туристичну привабливість. Йдеться не лише про фізичну реставрацію пошкоджених споруд, а й про цифрову реєстрацію втрачених елементів культурної інфраструктури, розвиток локальних ініціатив зі збереження нематеріальної спадщини, а також про формування нових культурних маршрутів, які можуть поєднувати елементи пам'яті, національної гордості та економічного відновлення. Музична спадщина, як частина загальноукраїнського культурного коду, може стати не лише засобом збереження ідентичності, а й дієвим інструментом відродження туризму в післявоєнний період.

Використання музичної спадщини як чинника формування туристичної привабливості України відкриває широкі можливості для розвитку креативного та культурного туризму, збереження національної ідентичності та популяризації української культури на міжнародному рівні. Основні шляхи реалізації цього потенціалу:

1. Створення музичних туристичних маршрутів. Організація маршрутів, пов'язаних із видатними українськими композиторами, музикантами чи фольклорними традиціями (наприклад, "Шлях Лисенка" або "Музична Гуцульщина"), може стати ефективним способом поєднання культурного просвітництва з подорожами.

2. Розвиток музичних фестивалів і подій. Проведення автентичних фестивалів народної, класичної та сучасної музики (як-от "Країна мрій", "Флюгери Львова", "Alfa Jazz Fest") привертає як внутрішніх, так і іноземних туристів. Це покращує імідж України як країни зі самобутньою музичною культурою.

3. Інтеграція музики в екскурсійні програми. Музичні виступи, інтерактивні майстер-класи з гри на народних інструментах чи співу, включені до екскурсійних програм, збагачують туристичний

досвід, роблячи його емоційно глибшим і культурно змістовнішим.

4. Музеї музики та культурні простори. Створення або модернізація музеїв, присвячених музичній спадщині (наприклад, музеї Івана Козловського, Соломії Крушельницької, бандури, трембіти), а також культурних кластерів сприяє розвитку сталого культурного туризму.

5. Цифрова популяризація. Оцифрування архівів, створення віртуальних виставок, плейлистів традиційної української музики та онлайн-платформ з віртуальними турами дозволяє охопити широкую аудиторію та зацікавити потенційних туристів.

6. Освітньо-культурні програми. Співпраця з навчальними закладами, музичними школами й культурними центрами дозволяє проводити обмінні програми, резиденції для музикантів, тематичні тури для студентів, що поєднують освіту і туризм.

В контексті зростання ролі культурного туризму як інструменту сталого розвитку, актуалізується потреба у формуванні цілісних моделей, які б відображали взаємозв'язок між елементами нематеріальної культурної спадщини та туристичними практиками. Музична спадщина, як одна з найвиразніших форм культурної ідентичності, володіє потужним потенціалом для активізації туристичної діяльності, особливо в умовах підвищеного інтересу до автентичного досвіду. Водночас відсутність систематизованого підходу до використання музичного ресурсу в туристичній сфері України зумовлює необхідність розробки концептуальної моделі, що дозволить інтегрувати музику в туристичні продукти на стратегічному рівні. Запропонована модель виступає аналітичним інструментом для ідентифікації ключових механізмів, через які музична спадщина може стати каталізатором підвищення туристичної привабливості країни, забезпечуючи як збереження культурних цінностей, так і соціально-економічні вигоди (табл.5).

Запропонована концептуальна модель використання музичної спадщини як чинника формування туристичної привабливості України ґрунтується на системному підході до взаємодії культурного ресурсу, туристичного продукту, комунікаційних стратегій та очікуваних ефектів соціально-економічного і культурного розвитку. Її структура передбачає чотири взаємопов'язані блоки, які утворюють цілісну рамку для аналізу та практичної реалізації інструментів музичного туризму.

Перший блок – ресурсна база – охоплює музичну спадщину в широкому розумінні: від народної творчості до класичної та сучасної музики, а також пов'язану інфраструктуру (музеї, освітні установи, концертні майданчики). Цей пласт є основою для формування змістовного наповнення туристичного продукту.

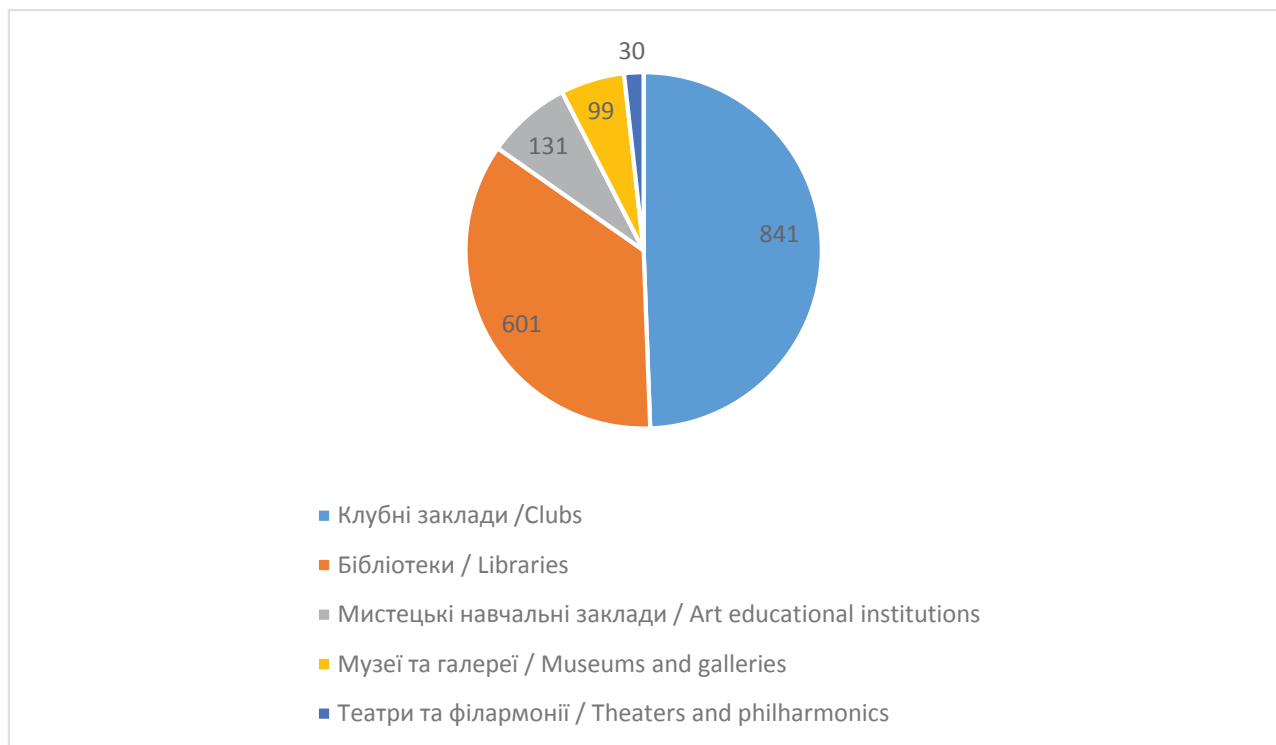

Рис. 5. Типи об'єктів культурної інфраструктури, що зазнали пошкодження (2023)
Складено авторами за джерелом: [4]
Fig. 5. Types of cultural infrastructure objects that suffered damage (2023)
Compiled by the authors based on the source: [4]

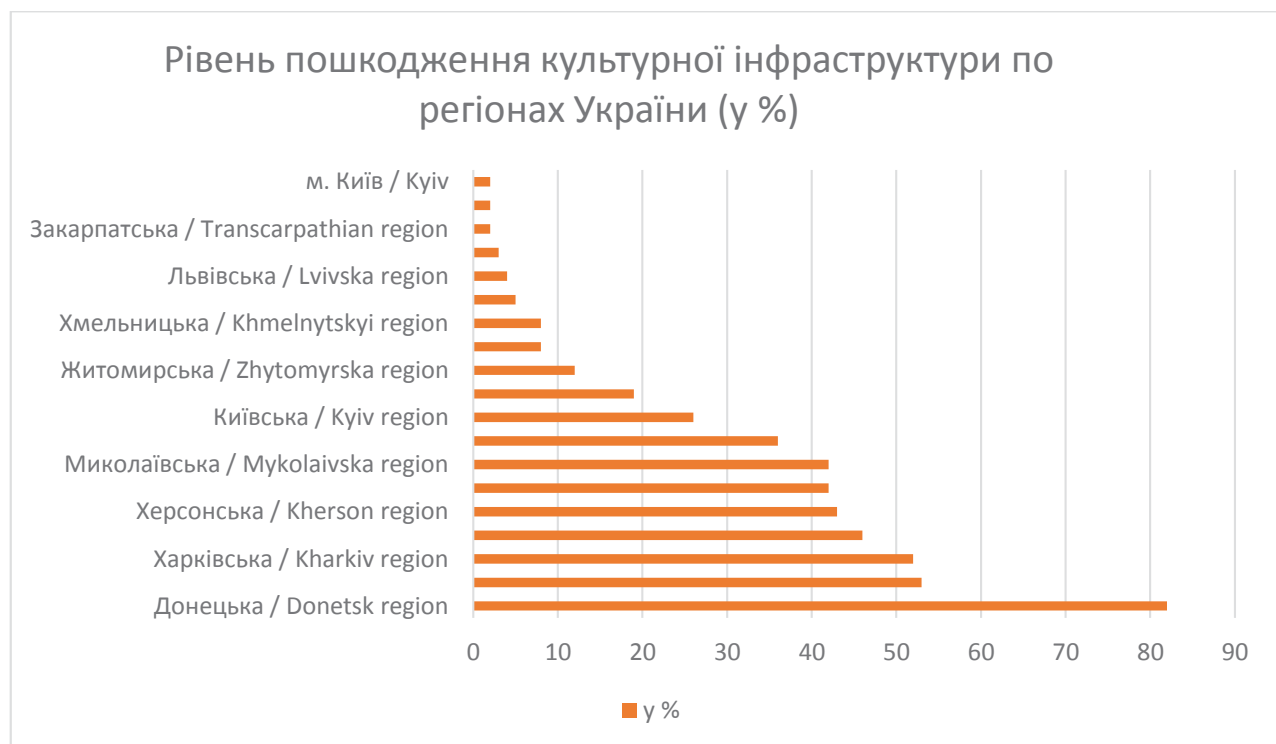

Рис. 6. Рівень пошкодження культурної інфраструктури по регіонах України
Складено автором за джерелом: [4]
Fig. 6. Level of damage to cultural infrastructure by regions of Ukraine
Compiled by the author based on the source: [4]

Таблиця 5

**Концептуальна модель використання музичної спадщини
у формуванні туристичної привабливості України**

Table 5

Conceptual model of using musical heritage in shaping the tourist attractiveness of Ukraine

Блок моделі Model block	Ключові компоненти Key components	Очікувані результати Expected results
1. Ресурсна база 1. Resource base	- Народна музика та фольклор - Класична українська музика - Сучасна музична культура - Культурна інфраструктура (музеї, заклади освіти, концертні майданчики) - Folk music and folklore - Classical Ukrainian music - Contemporary musical culture - Cultural infrastructure (museums, educational institutions, concert venues)	- Формування автентичного культурного ресурсу - Відновлення та збереження нематеріальної спадщини - Formation of an authentic cultural resource - Restoration and preservation of intangible heritage
2. Туристичний продукт 2. Tourism product	- Тематичні музичні маршрути - Музичні фестивалі - Інтерактивні події - Цифрові технології (AR/VR, аудіогіди) - Thematic musical routes - Music festivals - Interactive events - Digital technologies (AR/VR, audio guides)	- Створення унікального туристичного досвіду - Залучення нових цільових аудиторій - Creation of a unique tourist experience - Attracting new target audiences
3. Комунікація і просування 3. Communication and promotion	- Брендинг регіонів через музику - Використання медіа, соцмереж та інфлюенсерів - Міжнародні музичні колаборації - Branding of regions through music - Use of media, social networks and influencers - International musical collaborations	- Підвищення туристичного іміджу України - Інтеграція у міжнародний культурно-туристичний простір - Improving the tourist image of Ukraine - Integration into the international cultural and tourist space
4. Ефекти та розвиток 4. Effects and development	- Соціально-економічний ефект - Розширення туристичних потоків - Підвищення культурної ідентичності - Socio-economic effect - Expansion of tourist flows - Enhancement of cultural identity	- Стабільне зростання туристичної привабливості - Зміцнення національної культурної репутації - Stable growth of tourist attractiveness - Strengthening the national cultural reputation

Складено авторами
Compiled by the authors

Другий блок – туристичний продукт – включає створення тематичних маршрутів, музичних фестивалів, інтерактивних подій та цифрових рішень (AR/VR, аудіогіди), що сприяють залученню нових аудиторій та формуванню глибшого культурного досвіду.

Третій блок – комунікація і просування – визначає канали трансляції цінностей музичної спадщини: брендинг територій через музичну ідентичність, залучення медіа та інфлюенсерів, участь у міжнародних культурних проєктах. Ці механізми забезпечують популяризацію об'єктів музичної спадщини як туристичних атракцій.

Четвертий блок – ефекти та розвиток – фіксує результативність впровадження моделі через зростання туристичних потоків, посилення національної культурної репрезентації, економічний ефект для локальних спільнот і стале збереження нематеріальної спадщини.

Завдяки цій моделі створюються умови для поєднання культурної автентичності з інноваційними підходами до організації туризму, що дозволяє сформувати конкурентоспроможний туристичний

продукт і водночас сприяти збереженню музичної ідентичності України.

Висновки. Музична спадщина виступає потужним інструментом формування туристичної привабливості України, поєднуючи в собі автентичність, емоційність і глибоку культурну цінність. У сучасних умовах глобалізації та зростаючого інтересу до нематеріальної культурної спадщини, саме музика здатна слугувати містком між традицією та інновацією, перетворюючи культурні елементи на яскраві туристичні продукти. Її використання у сфері туризму не лише збагачує досвід подорожуючих, а й сприяє сталому розвитку територій, активізує локальні громади, зміцнює національну ідентичність та позитивно впливає на міжнародний імідж держави. Системне впровадження підходів до інтеграції музичної спадщини в туристичну практику потребує міждисциплінарного бачення, партнерства держави, культурних інституцій та бізнесу, що в підсумку забезпечить не лише комерційний успіх, а й культурну сталість. На нашу думку, музична спадщина України – це не лише джерело натхнення, а й ключовий ресурс для розбудови конкуренто-

спроможного і самобутнього туристичного бренду держави.

Слід особливо підкреслити значення запропонованої концептуальної моделі як ефективного інструменту систематизації та практичного впровадження механізмів інтеграції музичної спадщини в туристичну сферу. Ця модель дозволяє цілісно охопити всі ключові компоненти процесу – від ресурс-

ної бази до очікуваних ефектів – і забезпечує стратегічне бачення використання музичної культури як чинника туристичного розвитку. Вона не лише ідентифікує потенційні напрями активізації музичного туризму, а й слугує орієнтиром для органів управління, туристичних операторів і культурних інституцій у розробці інноваційних, автентичних і конкурентоспроможних туристичних продуктів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про охорону культурної спадщини». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
2. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про охорону нематеріальної культурної спадщини» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-17#Text>
3. Аксьонов, О. Б. (2017). Жанрово-стильові особливості творчості українських композиторів кінця XIX – початку XX ст. *Вісник КНУКіМ. Серія «Мистецтвознавство»*, (37), 167–175. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.37.2017.155635>
4. Аналітичне дослідження втрат туристичної індустрії від війни в Україні: аналітичний звіт науково-дослідної роботи. К.: НТО України, 2023. URL: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-war-%D0%86mpact-analysis.pdf>
5. Біланюк О. І. Туристична привабливість як категорія культурного туризму. *Географія, економіка і туризм: національний та міжнародний досвід*: матеріали XIV Міжнародної наукової конференції. Львів, 2020. С. 201–205
6. Булат Т. П. Світ Миколи Лисенка: національна ідентичність, музика і політика України XIX – початку XX ст. Нью-Йорк: Укр. Вільна акад. наук у США; Київ: Майстерня книги, 2009. 408 с.
7. Довгаль Г.В., Омельченко Н.І. Туристична привабливість Харкова: сучасний стан та перспективи. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2018. № 7. С. 109–114. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2018-7-16>
8. Дутчак О. М. Теоретико-методологічні проблеми українського етнотуризму: історіографія. *Вісник Прикарпатського університету. Історія*. 2013. Вип. 23–24. С. 318–322.
9. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua>
10. Корній Л. П. *Історія української музичної культури від давнини до початку XX століття* / Л. П. Корній; ред. Л. А. Гнатюк. Київ: Музична Україна, 2018. 362 с.
11. Країна фестивалів – сайт, присвячений фестивальному життю України. URL: <http://www.festival.org.ua>
12. Матеріальна та нематеріальна культурна спадщина. URL: <https://viaregia.org.ua/materialna-ta-nematerialna-kulturna-spadshhyna>
13. Мелько Л. Ф., Уварова Г. Ш., Антоненко В. С. *Спадщина ЮНЕСКО: сутність, структурні компоненти, туристичні можливості. Географія та туризм*. 2022. № 67. С. 3–11. <https://doi.org/10.17721/2308-135X.2022.69.3-10>
14. Міністерство культури та інформаційної політики України. Офіційний сайт. URL: <https://mkp.gov.ua>
15. Муха А. Р. Композитори України та української діаспори. Львів: Сполом, 2004. 252 с.
16. Не тільки «Червона Рута»: перші фестивалі незалежної України. URL: <https://slukh.media/texts/first-ukrainian-festivals/>
17. Пилипчук Р. Я. Історія українського театру: у 2 т. Т. 1–2. Львів: Літопис, 2000.
18. Плецан Х. Збереження і трансляція культурної спадщини української нації: регіональний підхід. Культурно-історична спадщина України: перспективи дослідження та традиції збереження (7–8 жовт. 2021 р.): матеріали IV Всеукр. наук.-практ. конф., Черкаси – Канів, ЧДТУ. Черкаси, 2021. С. 117–122.
19. Українська музична енциклопедія: у 5 т. / ред. Г. Скрипник. К.: ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2006–2015.
20. Український культурний фонд. Офіційний сайт. URL: <https://ucf.in.ua>
21. Фестивалі Закарпаття – інформаційний портал URL: <http://www.zakfestival.com.ua>
22. Хохлов М. Туризм культурної спадщини в Україні: сучасні виклики та можливості збереження нематеріальних культурних традицій. *Економіка та суспільство*. 2024. № 68. С. 159–164. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-159>
23. Шульгіна В.Д. Нариси з історії української музичної культури: монографія. К.: ДАКККІМ, 2005. URL: <https://kma-ecm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/shulgina-v-narysy-z-istoriyiyi-ukrayinskoyi-muzychnoyi-kultury.pdf>
24. Butler, R. W. Tourism destination development: the tourism area life cycle model. *Tourism Geographies*. 2024. <https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2325932>
25. Cohen, E. Authenticity and commoditization in tourism. *Annals of Tourism Research*. 1988. Vol. 15, No. 3. P. 371–386. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(88\)90028-X](https://doi.org/10.1016/0160-7383(88)90028-X)
26. Culture Base – національна база культурних ресурсів України. URL: <https://culturebase.org.ua>
27. McIntosh, A. J.; Prentice, R. C. Affirming authenticity: Consuming cultural heritage. *Annals of Tourism Research*. 1999. Vol. 26, No. 3. P. 589–612. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00010-9](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00010-9)
28. UNESCO. Culture in the 2030 Agenda. URL: <https://www.unesco.org/en/articles/culture-2030-agenda>

Внесок авторів: всі автори зробили рівний внесок у цю роботу.

Конфлікт інтересів: автори повідомляють про відсутність конфлікту інтересів.

Стаття надійшла до редакції 17.02.2025

Стаття рекомендована до друку 18.03.2025

Hanna Haponenko, Ph.D (Economics), Associate Professor; V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 4, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: a.i.gaponenko@karazin.ua; ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8998-4795>

Daryna Novikova, student, V. N. Karazin Kharkiv National University, Svobody sq., 4, Kharkiv, Ukraine, 61022, e-mail: novikova2021utm12@student.karazin.ua

MUSICAL HERITAGE AS A FACTOR IN SHAPING UKRAINE'S TOURIST APPEAL

The article is devoted to the analysis of musical heritage as a factor in shaping Ukraine's tourism attractiveness in the context of the growing importance of cultural tourism as a tool for sustainable development. The focus of the study is on exploring the potential of musical heritage as a significant resource of intangible cultural heritage capable of stimulating interest in Ukrainian tourist destinations and contributing to the preservation of cultural identity. Subject of the study – the musical heritage of Ukraine in the context of its integration into contemporary tourism practices and the development of a strategy for enhancing tourism attractiveness based on authentic cultural experiences. The aim of the study is to identify the prospects for developing Ukraine's tourism appeal through the promotion of its musical heritage, particularly by examining its potential as an essential component of tourism. Research methodology is based on an interdisciplinary approach that combines methods of cultural studies, tourism studies, sociology, and systems analysis. The study includes content analysis of regulatory documents, analytical reports, and academic publications, as well as the development of a conceptual model for integrating musical heritage into the tourism space. Research results. The study reveals that musical heritage, as one of the most expressive forms of national identity, holds strong potential for revitalizing tourism activities, especially in the context of growing interest in cultural authenticity. At the same time, the absence of a systematic approach to utilizing musical resources in Ukraine's tourism sector complicates the formation of a coherent policy in this field. Conclusions. The proposed conceptual model serves as an analytical tool for identifying the key mechanisms through which musical heritage can become a catalyst for increasing the country's tourism appeal. This approach not only enhances the cultural value of tourism products but also provides socio-economic benefits, supports the preservation of national heritage, and expands opportunities for international cultural communication.

Keywords: *cultural heritage, intangible cultural heritage, musical heritage of Ukraine, tourism attractiveness.*

REFERENCES

1. Zakon Ukrainy «Pro okhoronu kulturnoi spadshchyny» [Law of Ukraine «On the Protection of Cultural Heritage»]. (n.d.). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (in Ukrainian)
2. Zakon Ukrainy «Pro pryednannia Ukrainy do Konventsii pro okhoronu nematerialnoi kulturnoi spadshchyny» [Law of Ukraine «On the Accession of Ukraine to the Convention for the Safeguarding of Intangible Cultural Heritage»]. (n.d.). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132-17#Text> (in Ukrainian)
3. Aksionov, O. B. (2017). Zhanrovo-stylovi osoblyvosti tvorchosti ukrainskykh kompozytoriv kintsia XIX – pochatku XX st. [Genre and stylistic features of the work of Ukrainian composers of the late 19th – early 20th centuries]. *Visnyk KNUKIM. Seriya «Mystetstvoznavstvo»*, (37), 167–175. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.37.2017.155635> (in Ukrainian)
4. Analitichne doslidzhennia vtrat turystychnoi industrii vid viiny v Ukraini: Analitichnyi zvit naukovo-doslidnoi roboty [Analytical study of tourism industry losses due to the war in Ukraine: Analytical research report]. (2023). NTO Ukrainy. Available at: <https://nto.ua/assets/files/ntou-library-war-%D0%86mpact-analysis.pdf> (in Ukrainian)
5. Bilaniuk, O. I. (2020). Turystychna pryvablyvist yak katehoriia kulturnoho turyzmu [Tourist attractiveness as a category of cultural tourism]. In *Heohrafiia, ekonomika i turizm: natsionalnyi ta mizhnarodnyi dosvid: Materialy XIV Mizhnarodnoi naukovoi konferentsii* (pp. 201–205). Lviv (in Ukrainian).
6. Bulat, T. P. (2009). *Svit Mykoly Lysenka: Natsionalna identychnist, muzyka i polityka Ukrainy XIX – pochatku XX st.* [The World of Mykola Lysenko: National identity, music and politics of Ukraine in the 19th – early 20th century]. Ukrainska Vilna Akademiia Nauk u SSHA; Maisternia knyhy (in Ukrainian).
7. Dovhal, H. V., & Omelchenko, N. I. (2018). Turystychna pryvablyvist Kharkova: suchasnyi stan ta perspektyvy [Tourist attractiveness of Kharkiv: Current state and prospects]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu im. V. N. Karazina. Seriya «Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm»*, (7), 109–114. <https://doi.org/10.26565/2310-9513-2018-7-16> (in Ukrainian)
8. Dutchak, O. M. (2013). Teoretyko-metodolohichni problemy ukrainskoho etnoturizmu: istoriohrafiia [Theoretical and methodological problems of Ukrainian ethno-tourism: Historiography]. *Visnyk Prykarpatskoho universytetu. Istoriiia*, (23–24), 318–322 (in Ukrainian).
9. Entsyklopediia suchasnoi Ukrainy [Encyclopedia of Modern Ukraine]. (n.d.). Available at: <https://esu.com.ua> (in Ukrainian)
10. Kornii, L. P. (2018). *Istoriia ukrainskoi muzychnoi kultury vid davnyiny do pochatku XX stolittia* [History of Ukrainian musical culture from antiquity to the beginning of the 20th century] (L. A. Hnatiuk, Ed.). Muzychna Ukraina (in Ukrainian).
11. Kraina festivaliv – sait, prysviachenyi festivalnomu zhyttiu Ukrainy [Festival Country – a site dedicated to the festival life of Ukraine]. (n.d.). Available at: <http://www.festival.org.ua> (in Ukrainian)

12. Materialna ta nematerialna kulturna spadshchyna [Tangible and intangible cultural heritage]. (n.d.). Available at: <https://viaregia.org.ua/materialna-ta-nematerialna-kulturna-spadshchyna> (in Ukrainian)
13. Melko, L. F., Uvarova, H. Sh., & Antonenko, V. S. (2022). Spadshchyna IUNESKO: сутніст, структурні компоненти, туристичні можливості [UNESCO heritage: Essence, structural components, tourism opportunities]. *Heohrafiia ta turizm*, (67), 3–11. <https://doi.org/10.17721/2308-135X.2022.69.3-10> (in Ukrainian)
14. Ministerstvo kultury ta informatsiinoi polityky Ukrainy [Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine]. (n.d.). Available at: <https://mkip.gov.ua> (in Ukrainian)
15. Mukha, A. R. (2004). *Kompozytory Ukrainy ta ukraïnskoi diaspory* [Composers of Ukraine and the Ukrainian diaspora]. Spolom (in Ukrainian).
16. Ne tilky «Chervona Ruta»: pershi festyvaly nezalezhnoi Ukrainy [Not only «Chervona Ruta»: The first festivals of independent Ukraine]. (n.d.). Available at: <https://slukh.media/texts/first-ukrainian-festivals/> (in Ukrainian)
17. Pylypchuk, R. Ia. (2000). *Istoriia ukraïnskoho teatru: U 2 t. T. 1–2* [History of Ukrainian Theatre: In 2 vols.]. Lviv: Litypos (in Ukrainian).
18. Pletsan, Kh. (2021). Zberezhennia i translatiia kulturnoi spadshchyny ukraïnskoi natsii: rehionalnyi pidkhid [Preservation and transmission of the cultural heritage of the Ukrainian nation: A regional approach]. In *Kulturno-istorychna spadshchyna Ukrainy: Perspektyvy doslidzhennia ta tradytsii zberezhennia* (pp. 117–122). Cherkasy: ChDTU (in Ukrainian).
19. *Ukrainska muzychna entsyklopediia: U 5 t.* (H. Skrypnyk, Ed.). (2006–2015). Kyiv: IMFE im. M. T. Rylskoho NAN Ukrainy. [Ukrainian Musical Encyclopedia: In 5 vols.] (in Ukrainian)
20. Ukrainskyi kulturnyi fond [Ukrainian Cultural Foundation]. (n.d.). Available at: <https://ucf.in.ua> (in Ukrainian)
21. Festyvali Zakarpattya – informatsiinyi portal [Transcarpathian festivals – information portal]. (n.d.). Available at: <http://www.zakfestival.com.ua> (in Ukrainian)
22. Khokhlov, M. (2024). Turizm kulturnoi spadshchyny v Ukraini: suchasni vyklyky ta mozhlyvosti zberezhennia nematerialnykh kulturnykh tradytsii [Heritage tourism in Ukraine: Current challenges and opportunities for preserving intangible cultural traditions]. *Ekonomika ta suspilstvo*, (68), 159–164. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-68-159> (in Ukrainian)
23. Shulhina, V. D. (2005). *Narysy z istorii ukraïnskoi muzychnoi kultury: Monohrafiia* [Essays on the history of Ukrainian musical culture: A monograph]. Kyiv: DAKKKiM. Available at: <https://kmaecm.edu.ua/wp-content/uploads/2021/06/shulgina-v-narysy-z-istoriyiyi-ukrayinskoyi-muzychnoyi-kultury.pdf> (in Ukrainian)
24. Butler, R. W. (2024). Tourism destination development: The tourism area life cycle model. *Tourism Geographies*. <https://doi.org/10.1080/14616688.2024.2325932>
25. Cohen, E. (1988). Authenticity and commoditization in tourism. *Annals of Tourism Research*, 15(3), 371–386. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(88\)90028-X](https://doi.org/10.1016/0160-7383(88)90028-X)
26. Culture Base – natsionalna baza kulturnykh resursiv Ukrainy [Culture Base – National Database of Cultural Resources of Ukraine]. (n.d.). Available at: <https://culturebase.org.ua>
27. McIntosh, A. J., & Prentice, R. C. (1999). Affirming authenticity: Consuming cultural heritage. *Annals of Tourism Research*, 26(3), 589–612. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00010-9](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00010-9)
28. UNESCO. (n.d.). *Culture in the 2030 Agenda*. Available at: <https://www.unesco.org/en/articles/culture-2030-agenda>

Authors Contribution: All authors have contributed equally to this work.

Conflict of Interest: The authors declare no conflict of interest.

The article was received by the editors 17.02.2025

The article is recommended for printing 18.03.2025